

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“___” травня 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу»

на тему: **«ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АПК В РЕГІОНІ
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:

студент ФЕУП

Юсіфлі Айхан Яльин Огли _____

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Шаталова Людмила Семенівна _____

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ	5
1.1. Агропромисловий комплекс: поняття та роль в економіці держави	5
1.2. Методичні підходи щодо оцінювання механізму розвитку агропромислового комплексу	10
1.3. Інструменти державного регулювання розвитку агропромислового комплексу	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	23
2.1. Аналіз чинників, що формують та обумовлюють розвиток АПК регіону	23
2.2. Основні тенденції розвитку АПК Одеської області	29
2.3. Одеська область у рейтингу регіонів України за підсумками діяльності агропромислового комплексу	38
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	48
3.1. Оцінка перспектив та можливостей розвитку агропромислового комплексу регіону	48
3.2. Регіональні програми підтримки аграрного сектору	55
ВИСНОВКИ.....	61
Список використаних джерел.....	64
Додатки	67

ВСТУП

Актуальність теми. Для економіки України надзвичайно важливою ланкою, яка визначає соціально-економічний розвиток держави, рівень забезпечення її населення продуктами харчування, а промисловість - сільськогосподарською сировиною є агропромисловий комплекс. Агропромисловий комплекс (далі – АПК) – це велике міжгалузеве утворення, що включає сукупність галузей, пов'язаних між собою процесом відтворення з метою забезпечення продовольчої безпеки країни, оптимальних норм харчування населення України, створення експортного потенціалу сировини і продовольства. Сфера його діяльності охоплює три чверті території України, на якій проживає третина населення і формується майже 60% фонду споживання, створюється 17% ВВП. Агропромисловий комплекс є одним з основних бюджетоформуючих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить в середньому 12 %, а у товарній структурі експорту — понад третину.

Здебільшого з огляду на те, що вирішення продовольчої безпеки здійснюється переважно в агропромисловому комплексі він є важливою ланкою економіки і мусить мати пріоритетний розвиток.

Агропромисловий комплекс є одним з найбільших і важливих секторів економіки Одеської області. У ньому формується основна частина продовольчих ресурсів, а стан справ у агропромисловому комплексі вагомо позначається на рівні життя населення. Відтак, дослідження стану справ в агропромисловому комплексі, виявлення проблем та пошук шляхів їх подолання є об'єктом досліджень науковців. Так, вони знаходять своє відображення у наукових працях відомих учених-економістів – В. Андрійчука, О. Білоруса, В. Будкіна, В. Власова, В. Геєця, В. Горьового, В. Губенка, С. Дем'яненка, С. Кваши, А. Кредісова, А. Мокія, П. Саблука та ін. Однак, з урахуванням географічного розташування для Одеської області цей сектор має значні перспективи розвитку, що потребують подальшого дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінювання сучасного стану агропромислового комплексу регіону та сформулювати пропозиції щодо перспектив його розвитку.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання:

- дослідити сутність аграрно-промислового комплексу та його роль;
- розглянути методичні підходи оцінювання АПК;
- описати інструменти державного регулювання розвитку АПК;
- дослідити чинники, що формують та обумовлюють розвиток агропромислового комплексу Одеської області;
- проаналізувати тенденції розвитку АПК Одеської області;
- з'ясувати місце Одеської області у рейтингу регіонів України за показниками функціонування агропромислового комплексу;
- визначити перспективи розвитку агропромислового комплексу регіону;
- дослідити регіональні програми підтримки аграрного сектору та сформулювати заходи підтримки малих і середніх агровиробників регіону.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів оцінювання перспектив розвитку агропромислового комплексу регіону.

Об'єкт дослідження – процес оцінювання перспектив розвитку агропромислового комплексу Одеської області.

Методи дослідження – метод порівнянь, табличний метод, економіко-статистичний та визначення відносних пріоритетів в дослідженнях ефективності функціонування аграрно-промислового комплексу.

Інформаційна база дослідження: Закони України та інші нормативно-праві акти, що регламентують питання державного регулювання агропромислового комплексу, наукові публікації та монографічні видання вчених з проблематики оцінювання функціонування агропромислового комплексу, статистичні збірники та офіційні дані органів Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області.

ВИСНОВКИ

1. Агропромисловий комплекс є вагомим елементом у розвитку будь-якої держави, оскільки формує її матеріально-технічну базу та продовольчу безпеку. У своїй структурі АПК поєднує три сфери: є підприємства і організації, які безпосередньо займаються виробництвом сільськогосподарської продукції, тобто сільське господарство; галузі, які забезпечують АПК засобами виробництва та виробничо-технічним обслуговуванням сільського господарства; галузі і підприємства, які забезпечують заготівлю, переробку сільськогосподарської продукції і доведення її до споживача.

2. Важливе значення в процесі дослідження зрушень в агропромисловому комплексі різних територіальних рівнів набуває формулювання системи теоретико-методологічних принципів та методичних підходів. Дослідження АПК вимагає дотримання та застосування як загальнонаукових так і конкретно-наукових підходів та методів, а також поєднання та застосування різних підходів під час дослідження.

3. Важлива значимість агропромислового комплексу для нормального функціонування суспільства зумовлює потребу його державного регулювання. Механізми державного регулювання аграрного сектору України проявляються в аграрній політиці шляхом втручання держави в ринкові процеси, регулювання нею організації ринку.

4. Одеська область має сприятливі кліматичні умови, які разом з земельними ресурсами у вигляді переважно чорноземних ґрунтів з високою природною родючістю формують високий агропромисловий потенціал регіону. Поряд із землею важливим ресурсом сільгоспвиробництва є праця. Частка населення, зайнятого у сільському господарстві регіону у 2018 році становила 16,3%. Основними причинами дефіциту кваліфікованих фахівців в агросекторі регіону є слабо розвинена інфраструктура села, незадовільні умови праці і низький рівень її оплати.

5. Економічна діяльність в галузі аграрного виробництва представлена досить широким переліком суб'єктів господарювання різних форм власності. Найбільшу питому вагу у структурі сільськогосподарських підприємств займають фермерські господарства – 83,1%. Натомість рівень рентабельності всієї діяльності агропідприємств в 2018 році зафіксований на рівні 13%.

У галузевій структурі валової продукції сільського господарства як основної ланки АПК провідне місце (73,9% від загального обсягу виробництва) традиційно належить продукції рослинництва. Сільськогосподарські підприємства області в основному спеціалізуються на вирощуванні зернових культур, соняшнику, картоплі та овочів.

Значного розвитку в регіоні набули харчова та переробна промисловість, що посідають передове місце у функціонально-галузевій структурі агропромислового комплексу і розвивається у тісному взаємозв'язку з сільським господарством.

6. На фоні інших регіонів держави Одеська область має досить непогані розміри угідь для сільськогосподарської діяльності, за показником посівної площі сільськогосподарських культур регіон займає друге місце, 6 місце регіону належить за показником виробництва зернових та зернобобових. Разом з тим, рентабельності вирощування сільськогосподарських культур знижується, що позначається на можливості аграріїв до розширеного відтворення виробничого потенціалу і впровадження нових технологій.

7. Важливим чинником розвитку аграрної галузі є підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, що відкриває для підприємців регіону перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС. Для розширення зовнішніх ринків збуту агропродовольчої продукції агровиробники можуть орієнтуватися на регіони, які можуть бути пріоритетними та важливими з огляду зовнішньоторговельних відносин в аграрній сфері. Такими є Центральна Азія та країни Північної Африки.

8. Одним з напрямів покращення умов функціонування українського аграрного бізнесу є забезпечення прозорості та сприятливості

регуляторної політики держави. До програми підтримки аграріїв належать: система здешевлення кредитів, державна підтримка садівництва, виноградарства та ягідництва, державна підтримка в галузі тваринництва, в сфері часткової компенсації вартості сільгосптехніки та обладнання.

Список використаних джерел

1. Воробйов Є.М., Гела Т.Ю. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та особливості. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. Економіка. 2010. Вип. 2. С. 15-20.
2. Брезвін М. Організаційно-методологічні засади інтеграції виробництва в АПК. *Економіка АПК*. 2015. № 3. С. 15-17.
3. Лук'яненко Д. Г. Економічна інтеграція: навч. посіб. К. : КНЕУ, 2015. 204 с.
4. Экономика отраслей АПК: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. И.А. Минакова. М.: Колос-С, 2004. 464 с.
5. Гороховець Ю.А. Теоретичні основи структурування АПК регіону. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка"*. 2014. Вип. 27. С. 69-72.
6. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: підруч. К.: КНЕУ, 2001. 382 с.
7. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування агропромислового комплексу. К.: Вид-во «Люкс», 2016. 446 с.
8. Євчук Л. А. АПК в умовах ринкової економіки. *Економіка АПК*. 2014. №12. С. 25-32.
9. Саркісов А. Ю. Теоретико-методологічні принципи дослідження АПК в сучасних умовах. *Економіка України*. 2017. № 191. С. 7-9.
10. Ускова Т.В., Селименков Р.Ю., Чекавинский А.Н. Агропромышленный комплекс региона: состояние, тенденции, перспективы : монография. Вологда: ИСЭРТ РАН, 2013. 136 с.
11. Поліщук В.Г., Остапук В.Г. Теоретико-методологічні аспекти фінансового стимулювання сталого розвитку АПК на регіональному рівні. *Економічний форум*. 2011. №3. С. 243-254.

12. Саркісов А.Ю. Особливості методичної схеми дослідження АПК регіонального рівня. *Науковий вісник херсонського державного університету*. 2015. Випуск 14. Частина 1. С. 104-106.

13. Тульчинська С.О., Кириченко С.О. Дослідження методичних підходів оцінки розвитку соціальної інфраструктури в регіонах. *Економічний вісник НТУУ "КПІ"*. 2017. Вип. 14. С. 67-74.

14. Крушельницька О.В. Методологія та принципи досліджень агропромисловості: навч. посіб. К.: Кондор, 2016. 206 с.

15. Доронін О.А. Основні проблеми державного управління аграрної політики в сучасних умовах. *Наукові праці МАУП*. 2010. Вип. 3(26). С. 72-74.

16. Щуревич Л. М. Механізм державної аграрної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/103.pdf.

17. Мостовий Г.І. Агропромисловий комплекс: державне регулювання: монографія. Х.: Основа, 2014. 299 с.

18. Кравець М.А., Гріхогодов М.С., Казакова Н.А. АПК України на сучасному етапі розвитку (стан і перспективи). *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 13. Ч. 1. С. 22-28.

19. Інформаційно-аналітичний портал АПК. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/pro-nas/misiya-ta-strategiya>.

20. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : монографія. К., 2010. 472 с.

21. Латинін М., Г. Шарий Шляхи удосконалення системи державного управління земельними відносинами в Україні. *Публічне управління : теорія та практика*. 2010. № 2. С. 97-104.

22. Паспорт Одеської області. 2019 р. 76 с. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5e4b8e0dd6ec2.pdf>.

23. Екологічний паспорт регіону. Одеська область. 2018. 204 с. URL: http://ecology.odessa.gov.ua/files/ecology_portal/ekolog_chnij_pasport_reg_onu_2018_r_k.pdf.

24. Сільське, лісове та рибне господарство. *Офіційна сторінка головного управління статистики в Одеській області*. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

25. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

26. Регіони України: статистичний збірник 2019. Частина II. К.: Державна служба статистики України, 2019. України: статистичний збірник 2019. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

27. Соціально-економічне становище Одеської області у 2019 році: статистичний бюлетень. Головне управління статистики в Одеській області, 2020. 43 с.

28. Фінансові результати підприємств до оподаткування. *Головне управління статистики в Одеській області*. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

29. Продукція сільського господарства у постійних цінах. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

30. Мезенцева Н. І., Трусій О.М. Географія аграрно-промислового комплексу: навч.-метод. посіб. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. 92 с.

31. Соціально-економічне становище Одеської області у 2018 році: статистичний бюлетень. Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2019. 43 с.

32. Огляд соціально-економічної ситуації в Одеському регіоні: тенденції та перспективи: соціально-економічне дослідження / Укл.: В.Ю. Філіппов. – Одеса: [б.в.]. 44 с.

33. Виробництво промислової продукції за видами по регіонах у 2019 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

34. Кернасюк Ю. Рентабельність агробізнесу. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/14820-rentabelnist-ahrobiznesu.html>.

35. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua>.

36. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціо-економічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення). *Економіка України*. 2011. № 12. С. 4-14.

37. Аграрный сектор Украины: проблемы и перспективы развития. URL: http://ea-f-tech.com/agrarnyj_sektor_ukrainy-_problemy_i_perspektivy_razvitiya_apk_ukrainy.html.

38. Герасимів З.М. Сталий розвиток сільського господарства. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 16-19.

39. Регіональна програма розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2014-2018 роки. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5b30dc801559f.pdf>.

40. Регіональна програма розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2019 -2023 роки “Аграрна Одещина”. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/silске-gospodarstvo/cilovi-programi-v-agrarnij-sferi>.

41. Науменко А.О. Державне регулювання агропромислового комплексу України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69) № 4. С. 93-97.

42. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. / *Міністерство аграрної політики України*. Київ, 2015. 125 с. URL: <http://minagro.gov.ua/system/files>.

43. Програми фінансової підтримки аграріїв у 2019 році <https://oda.odessa.gov.ua/statics/pages/files/5c94b0b00fb74.pdf>.